

Багорка А.М.,

викладач Економіко-правового коледжу Запорізького національного університету, аспірантка кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету

Рецензент: Конох А.П.,

професор кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету, доктор педагогічних наук

РІВНІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В СИСТЕМІ "КОЛЕДЖ – УНІВЕРСИТЕТ"

У статті розглядається питання класифікації та обґрунтування структури і змісту рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж-університет". Зміст та рівні, а також основні складники професійної підготовки вчителя фізичної культури та спорту визначено відповідно до моделі майбутнього фахівця. Автором запропоновано класифікацію рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж – університет", а саме: базовий професійний, вищий професійний і науковий професійний рівні.

Ключові слова: професійна підготовка, рівні професійної підготовки майбутніх фахівців, система "коледж – університет".

Постановка та актуальність проблеми. Будь-який навчальний процес у системі вищої освіти потребує систематичного фундаментального контролю за якістю та рівнями професійної підготовки. Навчання в освітньому комплексі "коледж – університет" у межах безперервної освіти передбачає детальну оцінку рівнів сформованості професійних компетентностей майбутніх фахівців. Це зумовлено тим, що багаторівнева освіта, зокрема система "молодший спеціаліст – бакалавр – магістр", передбачає наступність підготовки, тобто отримання нових знань на основі здобутих.

Б. Ананьєв зауважив, що до певного часу враховувалася в основному одна сторона зв'язку нових і старих знань – залежність нових знань від "старого" досвіду. Та не менш важливим є й інший аспект – поглиблення й розвиток "старих" знань під впливом нових, їх "підкріплення" і "практикування". "Підкріплення нових знань попередніми знаннями, практикування попередніх знань у їх пов'язуванні з новими знаннями, зростання узагальнення знань і розширення кола їх застосування є взагалі типовим для історії розвитку знань учнів у процесі всього навчання. У цій закономірності систематизації учнівських знань, що розвиваються, проявляється природа діяльності мозку людини, зокрема динамічна системність цієї діяльності" [1, с. 30].

Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж – університет" має структурні рівні, що поступово досягаються студентами протягом навчання. Тому визначення рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту є актуальною проблемою, оскільки поступове та логічне оволодіння ними є результатом, якого повинен досягти майбутній фахівець.

Аналіз наукових досліджень із розглядуваної проблеми. У сучасній психолого-педагогічній науці готовність до того чи іншого виду діяльності здебільшого трактується як цілеспрямоване вираження особистості, що вміщує її погляди, мотиви, почуття, інтелектуальні якості, знання, уміння й навички. Наголошено, що така якість формується й розвивається під час професійної, психолого-педагогічної, моральної підготовки та є

результатом всебічного розвитку майбутнього фахівця на основі вимог, зумовлених особливостями професійної діяльності.

Педагогічні аспекти готовності до професійної діяльності розглядали вчені О.Абдуліна, А. Алексюк, Д. Белухін, М. Євтух, С. Гончаренко, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Пехота, І. Зязюн, С. Сисоєва, В. Сластьонін, М. Солдатенко, Л. Спірін, О. Щербаков та інші.

Аналіз сучасної педагогічної літератури із досліджуваної проблеми показав, що професійну підготовку визначають насамперед як процес формування фахівця певної галузі діяльності, оволодіння ним певним видом занять, професією.

Більшість учених традиційно розглядає професійну підготовку в системі загальнопедагогічної підготовки, що означає таке:

- єдність теоретичної і практичної готовності до педагогічної діяльності, що забезпечує взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної, професійно-етичної, дидактичної й методичної підготовки вчителів, формування у студентів сучасного стилю цілісного науково-педагогічного мислення, готовності до професійної самоосвіти [12];
- оволодіння більшим обсягом суспільно-політичних і наукових знань із навчальної дисципліни й суміжних галузей науки, володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової й педагогічної психології, здатність до врахування умов розв'язання цього педагогічного завдання й самокритичного аналізу результатів, формування широкого кола знань і навичок виконання відповідних дій, що є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності;
- засвоєння системи професійних знань, умінь, навичок, формування соціально значимих і професійно важливих якостей [4];
- система, що характеризується взаємоузгодженням її компонентів: теоретичної і практичної підготовки з суспільних наук, педагогічних, психологічних, спеціальних дисциплін та методики викладання;
- результат засвоєння системи професійних знань, усвідомлення їх особистісного змісту, формування основних загальнопедагогічних умінь (аналітико-діагностичних, прогностичних, конструктивно-організаторських, комунікативних, рефлексивних), розвитку найважливіших професійно-особистісних якостей (емпатії, емоційної стійкості), становлення на цій основі особистості педагога як професіонала [9].

Українські вчені, які досліджували проблему професійної підготовки, визначали пріоритетним завданням вищої освіти підготовку фахівця нового рівня якості (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, С. Сисоєва). Науковці наголошують на тому, що професійна підготовка майбутнього педагога в сучасних умовах потребує розширення його професійних компетенцій, що зумовлюється орієнтацією на нові пріоритети сучасності та актуальні тенденції розвитку освіти в Україні.

За визначенням А. Коноха [5], професійна підготовка – це процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації своєї професійної діяльності.

Л. Сущенко [13] поняття "професійна підготовка" тлумачить як процес, який характеризує технологічно обґрунтовані засади вищих навчальних закладів країни сформувати в майбутнього фахівця фізичної культури і спорту рівень професіоналізму, завдяки якому він стане конкурентоспроможним на ринку праці, буде самостійно організовувати фізичне виховання різних верств населення регіону й успішно працювати в усіх ланках спортивного руху.

Основні складники професійної підготовки вчителя фізичної культури та спорту визначено К. Короленко [6], зокрема такі: засвоєння й реалізація у професійній підготовці нормативів праці та поведінки, сформованих у ході культурно-історичного розвитку

суспільства; особистісно професійний розвиток студента; наступність у формуванні різних рівнів самосвідомості особистості (професійного, духовного та фізичного); принцип самостійного вибору студентами кінцевого рівня освоєння професії.

Оскільки професійну підготовку тлумачать як "запас знань, досвіду, здобутих у процесі навчання, практичної діяльності", то в педагогічному вищому навчальному закладі професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання, на думку Т. Осадчої [10], стає цілісним процесом засвоєння й закріплення загальнопедагогічних і фахових знань, умінь, навичок, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом.

Серед основних способів удосконалення навчального процесу, які підвищують науково-методичний і кваліфікаційний рівень знань майбутніх фахівців фізичної культури, фахівцями визначено диференціацію навчання (Т. Круцевич, А. Цьось) та упровадження інноваційних технологій навчання (В. Богданов, В. Власов, Є. Воробйова, Л. Лубишева).

Найбільшою мірою на процес професійного становлення впливає майбутній фахівець. На думку В. Макєєвої [7], студент, майбутній фахівець фізичної культури і спорту, у системі "коледж – університет", як й інші майбутні педагоги, зазнає її впливу як суб'єкт педагогічної діяльності на основі соціалізації та професіоналізації, а також, як суб'єкт життєдіяльності, завдяки індивідуалізації. Водночас у період становлення його особистості як професіонала в майбутнього фахівця відбувається зміна рівнів особистісної структури.

На базі особистісних змін під час навчання в системі "коледж – університет" студент формується як професіонал і зазнає професійного становлення, досягає необхідного рівня професійної підготовки. К. Добаєв, В. Сластьонін, О. Жук, Є. Шиянов [2; 3; 12] у дослідженнях професійної підготовки наголошують, що розподіл професійної підготовки залежить від формування компетенцій майбутнього фахівця – універсальних, загально-професійних і спеціальних.

В. Петренко [11] вважає, що існує залежність між типом системи навчання та рівнями підготовки. Тому для системи навчання, що застосовується у вищих навчальних закладах, притаманні такі рівні: колективного сприйняття, оволодіння навчальним матеріалом та узагальнення й систематизації знань.

Аналіз наукових досліджень і науково-педагогічної літератури показав, що наявні різні підходи до визначення рівня професійної підготовки особистості майбутнього фахівця фізичної культури і спорту. Тому **метою статті** є визначення рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж – університет". Отже, **завдання** вбачаємо в такому:

- обґрунтуванні передумов формування рівнів професійної підготовки;
- класифікації рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж – університет";
- характеристиці рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж – університет".

Виклад основного матеріалу. Дослідники користуються різними підходами до розподілу професійної підготовки на рівні. Так, М. Мироною [8] за основу класифікації взято особистісні, діяльнісні, професійні, культурологічні характеристики.

В. Макєєва [7] акцентує на тому, що рівень професійної підготовки базується на саморегуляції всієї системи життєдіяльності. Завдяки оптимальному рівню організації функціональних систем організму досягається успішність у навчанні. Серед рівнів організації автор розрізняє гомеостатичний, поведінковий, психічний та соціальний

Дослідник О. Урбан [14] рівні професійної підготовки класифікувала таким чином: це майбутні фахівці

- із високим рівнем професійної підготовки – максимально швидко адаптуються та компетентні у професійному середовищі;
- із прийнятним рівнем професійної підготовки – умотивовані до обраної професії, проте менш успішні та відповідальні в навчанні;

- із недостатнім рівнем професійної підготовки – мають нижчі показники за такими параметрами: мотивацією, успішністю, життєвими і професійними намірами;
- випускники, які професійно непридатні, – особистості з розмитими та неконкретними поглядами на життя;
- майбутні фахівці з рівнем професійної підготовки, який важко класифікувати, – особистості з еклектичними та суперечливими намірами в житті.

А. Чалданбаєва [15] на основі досліджень К. Добаєва, В. Сластьоніна, О. Жука, Є. Шиянова визначила такі види рівнів професійної підготовки майбутніх педагогів:

- професійний обов'язковий рівень – формування у студентів універсальних загальних компетенцій за рахунок отримання фундаментальних теоретичних знань у сфері гуманітарних, соціальних, економічних, природничих наук, спрямованих на вирішення завдань у будь-якій професійній діяльності;
- професійний психолого-педагогічний рівень як формування у студентів загальнопрофесійних компетенцій, пов'язаних з удосконаленням універсальних компетенцій у майбутньому та вирішенням психолого-педагогічних завдань у межах своєї спеціалізації;
- професійний профільний рівень – формування у студентів спеціальних компетенцій на основі здобуття знань професійної і практичної підготовки, подальше вдосконалення і розвиток перших двох видів компетенцій, що в сукупності позитивно впливає на якість професійної діяльності.

На основі аналізу праць нам видається доречним запропонувати таку **класифікацію рівнів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в системі "коледж – університет"**:

- **базовий професійний рівень** досягається оволодінням освітніми професійними програмами першого рівня протягом двох (у коледжі – трьох) років навчання. У цей період студент має засвоїти основні професійні знання, набути вмінь і навичок, необхідних йому як майбутньому фахівцеві. Психологічно студент набуває професійної спрямованості, духовної зрілості та готовності до продовження навчання на більш високому рівні або до трудової діяльності та подальшого самовдосконалення;
- **вищий професійний рівень** ґрунтується на базовому професійному рівні. На цьому етапі за рахунок поглибленої освітньо-професійної програми забезпечується підготовка висококваліфікованого фахівця, дослідника, який володіє теоретичними й методологічними основами предметної освітньої галузі в повному обсязі, має достатні знання про психолого-педагогічні способи вирішення проблем у професійній діяльності, про сучасні вимоги до фахівця, нагальну потребу в постійному поповненні своїх знань, удосконаленні навичок. Студент здатний здійснювати аналіз професійних дій, готовий до творчої діяльності. Цей рівень досягається оволодінням освітньо-професійними програмами вищого рівня протягом двох років навчання;
- **науковий професійний рівень** базується на вищому професійному рівні й передбачає підготовку фахівця-дослідника, який володіє такими професійними якостями: умінням обирати необхідні методи дослідження, узагальнювати, систематизувати й теоретично осмислювати емпіричний матеріал, аналізувати отримані результати; здатністю до абстрактного мислення, аналізу, узагальнення педагогічних ситуацій; готовністю до дій у нестандартних ситуаціях, до педагогічної, соціальної, морально-етичної відповідальності за прийняті рішення; готовністю до саморозвитку, самореалізації, використання свого творчого потенціалу; здатністю до практичного використання науково-дослідницьких навичок, організаторських здатностей, володіння навичками виконання навчально-методичної та навчально-аналітичної роботи. Цей рівень досягається оволодінням освітньо-професійними програмами магістерського рівня і є основою для науково-дослідницької чи науково-педагогічної діяльності майбутнього фахівця.

Висновки. Отже, у ході вивчення досліджуваної проблеми було виявлено, що вчені мають різні бачення й підходи до визначення рівнів професійної підготовки, проте ці трактування взаємодоповнюють одне одного.

Професійний рівень – це завершений етап підготовки фахівців у системі неперервної освіти, що характеризується певним обсягом і співвідношенням загальної і професійної освіти, необхідної для оволодіння професією (спеціальністю). Сукупність ступенів кваліфікації становить кваліфікаційну структуру професійної освіти, яка відображає традиції й тенденції розвитку професійної підготовки. Безперервна багаторівнева освіта спрямована на забезпечення всебічного розвитку кожної особистості, індивідуалізацію навчання, формування в кожного фахівця усвідомленої потреби в підвищенні рівня знань і самовдосконаленні впродовж життя.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. О преемственности в обучении / Б. Г. Ананьев // Советская педагогика. – 1953. – № 2. – С. 23–35.
2. Добаев К. Д. Система высшего образования Кыргызстана : переход на двухуровневую систему / К. Д. Добаев // Известия Кыргызской академии образования. – 2011. – № 4 (20). – С. 49–52.
3. Жук О. Л. Педагогическая подготовка студентов : компетентностный подход / О.Л. Жук. – Минск : РИВШ, 2009. – 336 с.
4. Зеер Т. В. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Т. В. Зеер. – Урал : Наука, 1988 – 89 с.
5. Конох А. П. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Конох Анатолій Петрович ; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 494 с.
6. Короленко К. В. Формування готовності майбутніх організаторів спортивно-масової та туристичної роботи до професійної діяльності // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 8 (61). – С. 235–239.
7. Макеева В. С. Профессионально-личностное развитие будущего учителя в процессе физического воспитания : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Макеева Вера Степановна. – Орел, 2002. – 395 с.
8. Миронова М. Н. Подход к целостному построению модели личности учителя / М. Н. Миронова // Вопросы психологии. – 1998. – № 1. – С. 44–53.
9. Орлов А. А. Педагогика : концепция и учебная программа курса [для студентов пед. вуза] / А. А. Орлов. – Тула : Изд-во ТГПУ им. Л. Н. Толстого, 2001. – 34 с.
10. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. Ю. Осадча ; Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с.
11. Петренко В. В. Наступність форм навчання в загальноосвітній школі і вищому закладі освіти як засіб дидактичної адаптації студентів : дис... канд. пед. наук : 13.00.09 / Петренко Вікторія Віталіївна ; Волинський держ. університет ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2005. – 210 с.
12. Слостенин В.А. Педагогика : учеб. пособие [для студ. высш. учебн. заведений] / Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. ; под ред. В. А. Слостенинина. – М. : Академия, 2002. – 576 с.
13. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2003. – 442 с.

14. Урбан О.А. Уровни профессиональной подготовки выпускников вузов Кузбасса / О. А. Урбан // Социологические исследования. – 2007. – 11. Ноябрь. – С. 83–90.
15. Чалданбаева А.К. Уровни профессиональной подготовки учителя биологии в контексте компетентного подхода / А. К. Чалданбаева / Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). – 2015. – № 12 (165). – С. 53–55.

Багорка А. Н. Уровни профессиональной подготовки будущих специалистов физической культуры и спорта в системе "колледж-университет"

В статье рассматривается вопрос классификации и обоснования структуры, содержания уровней профессиональной подготовки будущих специалистов физической культуры и спорта в системе "колледж – университет". Содержание и уровни, а также основные составляющие подготовки профессиональной определены в соответствии с моделью будущего специалиста. Раскрыты факторы, которые влияют на повышение научно-методического и квалификационного уровней знаний будущих специалистов физической культуры: социализация, профессионализация, дифференциация обучения, формирование в студентов компетенций – универсальных, обще- профессиональных и специальных, внедрение инновационных технологий обучения. Автором предложено классификацию уровней профессиональной подготовки будущих специалистов физической культуры и спорта в системе "колледж – университет": базовый профессиональный, высший профессиональный и научный профессиональный уровни.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, уровни профессиональной подготовки будущих специалистов, система "колледж – университет".

Bahorka, A. M. Levels of Training of Future Specialists of Physical Culture and Sports in the "College – University System"

The article talks about the classification and justification of the structural and substantial levels of training of future specialists of physical culture and sports in the "College – University System". Contents and training levels are determined in accordance with the specific model of the future specialist. In order to prepare a specialist, a professionally-oriented educational environment is created; it promotes the formation of various components of readiness for professional activities.

Key words: training, professional levels, "College – University System".